

Esiopetusikäisten lasten huolet ja odotukset liittyen koulun aloitukseen

Esiopetuksessa työskentelevien aikuisten näkökulma

Kandidaatintutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun Yliopisto

Laatija:
Julia Toivonen

27.03.2026

Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede

Tekijä: Julia Toivonen

Otsikko: Esiopetusikäisten lasten huolet ja odotukset liittyen koulun aloitukseen – Esiopetuksessa työskentelevien aikuisten näkökulma

Ohjaaja: KT, yliopistonlehtori Iina Männikkö

Sivumäärä: 36 sivua, 4 liitesivua

Päivämäärä: 27.03.2026

Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisia huolia ja odotuksia esiopetusikäisillä lapsilla on koulun aloitukseen liittyen sekä miten ja missä tilanteissa ne ilmenevät esiopetuksen arjessa. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen tutkittavaksi, sillä koulusiirtymää on usein tutkittu vasta siirtymän jälkeen. Tämän vuoksi ilmiön tarkastelu ennen siirtymää on tärkeää, jotta siihen voidaan vaikuttaa ennakoivasti. Tutkimuksesta on hyötyä sekä alkuopettajalle että esiopetuksen kehittämislle.

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla esiopetuksessa työskenteleviä aikuisia. Tutkimukseen haastateltiin kuutta henkilöä. Aineisto perustui esiopetuksen aikuisten kokemuksiin ja havaintoihin. Haastatteluista kerätty aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tulokset osoittivat, että koulusiirtymä ei ole kaikille esiopetusikäisille odotettu tapahtuma, ja osa lapsista osoitti olevansa kokonaan haluton siirtymään kouluun. Huolta siirtymään liittyen aiheutti esimerkiksi koulun fyysisen ympäristön ja toimintatapojen tuntemattomuus. Myös oppimiseen ja omiin taitoihin liittyvät asiat, sekä leikin väheneminen kouluun siirtyessä nostettiin eräänä huolina esiin haastatteluissa. Koulupuhe esiopetuksessa ei myöskään aina vaikuttanut suoraan myönteisesti esiopetusikäisten huoliin, vaan osalle lapsista koulusta puhuminen aiheutti ahdistumisen tunteita.

Odotuksia puolestaan lisäsivät esimerkiksi koulussa odottavat tuttavat, itsenäisempi kouluun kulkeminen sekä muutokset arjen käytännöissä, kuten ulkoiluissa ja pukeutumisessa. Esiopetusikäiset toivat esiin huolia ja odotuksia puheen ja keskusteluiden, sekä leikin kautta. Usein esiopetusikäisten huolet ilmenivät myös epäsuorasti esimerkiksi kehollisen ilmaisun kautta. Näiden tunnistamisessa korostui kahdenkeskisen vuorovaikutuksen ja aikuisten havainnoinnin merkitys.

Tutkimuksen tulokset tarjoavat arvokasta tietoa lapsilähtöisen koulusiirtymän kehittämiseen. Tuloksista hyötyy sekä alku- että esiopetus. Tulokset näyttävät, miten merkityksellistä kouluun tutustuminen ja näin ollen moniammatillinen yhteistyö on, sillä huolet liittyivät usein tuntemattomaan kouluympäristöön. Tulokset tarjoavat ideoita useille jatkotutkimusmahdollisuuksille, kuten erojen tutkimiselle varhaiskasvatusyksiköiden ja koulujen välisissä yhteistöissä.

Avainsanat: esiopetus, siirtymä, alkuopetus, kouluvalmius, oppijaminäkuva

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Siirtymä esiopetuksesta kouluun	6
1.2	Vuorovaikutus ja tunneilmaisun keinot esiopetuksessa	7
1.3	Moniammatillinen yhteistyö osana onnistunutta koulusiirtymää	8
1.4	Oppijaminäkuva ja kouluvalmius	9
2	Tutkimusongelmat	10
3	Menetelmä	11
3.1	Tutkimusstrategia	11
3.2	Osallistujat	11
3.3	Tutkimuksen toteutus	12
3.4	Aineiston käsittely ja analyysi	13
3.5	Tutkimuseettiset kysymykset	15
4	Tulokset	17
4.1	Esiopetusikäisten huolia koulun aloituksesta	17
4.1.1	Epätietoisuus	17
4.1.2	Vaikeat tunteet	18
4.1.3	Käytännön asiat	20
4.1.4	Kasvun tuoma vastuu	20
4.1.5	Oppijaminäkuva	21
4.2	Esiopetusikäisten odotuksia koulun aloituksesta	22
4.2.1	Sosiaaliset suhteet	22
4.2.2	Vapaus ja uudet mahdollisuudet	23
4.2.3	Koululaisen rooli	24
4.3	Huolien ja odotusten ilmaisu esiopetuksen arjessa	25
4.3.1	Puhe ja keskustelut ilmaisun väylänä	25
4.3.2	Leikki ilmaisukeinona	25
4.3.3	Epäsuora ja kehollinen ilmaisu	26
4.3.4	Aikuisen havainnoinnin merkitys huolien ja odotusten tunnistamisessa	27
5	Pohdinta	28
5.1	Tulosten pohdinta	28

5.2	Tutkimuksen luotettavuus	30
5.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	31
	Lähteet	33
	Liitteet	37
	Liite 1. Haastattelukysymykset	37
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	38
	Liite 3. Tutkimustiedote	40

1 Johdanto

Koulun aloitusta voidaan tarkastella lapsen ja hänen lähipiirinsä elämässä merkittävänä institutionaalisenä siirtymänä (Karila ym., 2013, s. 6). Koulu muuttaa merkittävästi lapsen arkea, sillä varhaiskasvatukselle tyypillinen intensiivinen yhteinen toiminta aikuisen ja lapsen välillä korvautuu koulussa opetuspainotteisilla ja oppitunteihin jaetuilla päivillä (Karila ym., 2013, s. 53). Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia huolia ja odotuksia esiopetusikäiset liittävät koulun aloitukseen sekä sitä, miten ja missä tilanteissa ne ilmenevät esiopetuksen arjessa.

Lasten kuunteleminen kuuluu keskeisiin velvollisuuksiin kaikille, jotka työskentelevät tai ovat vuorovaikutuksessa lasten kanssa (Brooker, 2008, s. 96). Keskiössä tässä tutkimuksessa ovat lasten ajatukset, mutta tutkimus suoritetaan haastattelemalla esiopetusikäisten lasten kanssa työskenteleviä aikuisia. Esiopetuksen aikuisten päivittäinen työskentely esiopetusikäisten kanssa tarjoaa heille ainutlaatuisen mahdollisuuden havaita ja tunnistaa lasten koulun aloitukseen liittyviä huolia ja odotuksia. Koulu on vielä varhaiskasvatuksessa olevalle vieras paikka, yhtä tai useampaa tutustumiskäyntiä lukuun ottamatta. Vieraaseen paikkaan siirtyminen herättää jokaisessa omanlaisensa mielikuvat ja ajatukset, joita tässä tutkimuksessa selvitetään.

Koulusiirtymää on tutkittu aiemmin monista eri näkökulmista. Tutkimuksen kohteena on ollut mm. strategiat, joilla esiopetuksen opettajat voivat helpottaa siirtymää esiopetuksesta kouluun (Marin ym., 2021). Siirtymän sujuvuutta on tarkasteltu sen jo tapahduttua, eli 1. luokkalaisten ajatuksia omasta kouluun siirtymisestä (Salmi & Kumpulainen, 2019). Tutkimuksen mukaan lapset pitivät koulun aloitusta suurena muutoksena, joka heidän kertomuksiensa perusteella oli neuvottelua omien toiveiden ja koulun vaatimusten kanssa. Myös Brooker (2008, s. 103) on tutkinut koulusiirtymää lasten näkökulmasta heidän jo siirryttyään alakouluun; tuloksena lasten kertomukset paljastivat, että siirtymä oli harvoin täysin sujuva ja kivuton, mutta lapset osoittivat sitkeyttä. Nämä aiemmat tutkimukset osoittavat tarpeen tutkia lasten näkemyksiä eritoten ennen siirtymää, jotta sen sujuvuutta voidaan ennakoida. Monet tutkimukset ovat myös kohdistuneet esiopetuksen opettajien ja alkuopettajien yhteistyöhön lapsilähtöisyyden kehittämisen näkökulmasta (Schneider & Kipp, 2015; Iversen ym., 2006).

Tutkimus antaa tärkeää tietoa esiopetusikäiset vastaanottavalle alkuopettajalle. Opettajan tiedostaessa tulevien ensimmäisen luokan oppilaiden mahdollisia huolia, hänen on helpompi vastata niihin ja suunnitella koulun aloitus oppilaita parhaiten tukevalla tavalla. Tietojen siirtyminen edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä, ja tämän tutkimuksen odotetaan lisäävän ymmärrystä tuon yhteistyön merkityksestä. Siirtymien onnistumisilla on todettu olevan yhteys lapsen sosiaaliseen sopeutumiseen, hyvinvoinnin kokemukseen ja akateemiseen menestykseen myöhemmällä kouluiällä (Karila ym., 2013, s. 6) Vaikka nivelvaihetta on tutkittu paljon, vähemmälle huomiolle on jäänyt lasten ajatukset kouluun siirtymisestä, etenkin esiopetuksen aikuisten näkökulmasta tarkasteltuna. Tutkimus tukee turvallista ja oppilaslähtöistä koulunaloitusta.

1.1 Siirtymä esiopetuksesta kouluun

Siirtyminen päiväkodista kouluun on yksi lapsuuden formaaleista siirtymistä, joihin lapsella ei ole juurikaan vaikutusvaltaa (Soini ym., 2013, s. 7). Esiopetuksen ja koulun eroa kuvataan siirtymänä kouluun valmistavasta työkuulttuurista kohti yhteiskunnalliseen osallisuuteen tähtäävää kasvatuksellista työkuulttuuria (Karila & Rantavuori, 2014, s. 379). Se on myös eräänlainen ekologisen siirtymän tyyppi, jonka kaikki lapset kohtaavat (Ladd & Price, 1987, s. 1168). Karikoski (2008, s. 144) kuvaa toimintakuulttuurin muutosta siirtymässä seuraavasti: ”Lapsen asema toimintansa subjektina vaihtuu heti opettajan opetuksen kohteeksi”. Myös esiopetukselle tyypillinen leikin ja toiminnallisuuden kautta oppiminen vähenee koulussa pulpetti- ja opettajakeskeisemmäksi pedagogiikaksi (Karila & Rantavuori, 2014, s. 383).

Siirtymä on suuri kehityksellinen haaste lapsen maailmassa (Vauras ym., 2018, s. 81). Peruskoulun alussa vakiintuneet asenteet koulua kohtaan saattavat vaikuttaa lapseen vielä vuosienkin päästä (Ladd & Price, 1987, s. 1169). Siirtymässä lapsen identiteetti muuttuu lapsesta oppilaaksi, ja esiopetuksella on tärkeä rooli sen rakentamisessa (Vauras ym., 2018, s. 81) Lasten varhaisessa oppimisessa on erityisiä piirteitä, joita tulisi analysoida lapsessa (Dal Forno ym., 2015, s. 687). Näitä piirteitä ovat uteliaisuus, innostus oppimiseen, kehityksen helppous, ilmaisutaito ja sosiaaliset suhteet (Dal Forno ym., 2015, s. 687). Lapsi muokkaa ympäristöään, sen sosiaalisia käytäntöjä ja muokkautuu myös itse siirtymässä, eikä vain ”siirry jostakin johonkin” (Soini ym., 2013, s. 10).

Kouluun liittyvien tunteiden tunnistaminen jo esiopetuksessa on ensiarvoisen tärkeää. Esimerkiksi pelkomekanismit saattavat käynnistyä ennakoiden, eli silloin kun varsinainen pelon kohde ei ole vielä edes havaittavissa (Nummenmaa, 2010, s. 193). Tällainen pelko saattaa ilmetä esimerkiksi ahdistuneisuutena eli kokemuksena siitä, että jotain uhkaavaa on lähellä (Nummenmaa, 2010, s. 193). Siirtymässä muuttuva vuorovaikutusympäristö voi aiheuttaa lapselle uupumista ja ahdistusta voimaantumisen ohella (Soini ym., 2013, s. 9). Mitä enemmän ystävyys- ja toimivia vertaissuhteita lapsella on, sitä paremmin nivelvaihe esiopetuksen ja koulun välillä on sujunut (Soini ym., 2013, s. 7). Kielteiset kouluun liittyvät reaktiot saattavat merkitä varhaisia sopeutumisvaikeuksia, jotka voivat olla lapsen kehitykselle haitallisia (Ladd & Price, 1987, s. 1169).

1.2 Vuorovaikutus ja tunneilmaisun keinot esiopetuksessa

Koulun aloitukseen valmistavat interventiot varhaiskasvatuksessa tukevat onnistunutta siirtymää perusopetukseen (Corsaro & Molinari, 2000, s. 30). Tällaiset siirtymää tukevat toimenpiteet auttavat lapsia ennakoimaan ja oivaltamaan (Corsaro & Molinari, 2000, s. 30). Siirtymien onnistuminen edellyttääkin lapsen arkeen kiinnittyviltä kasvatusyhteisöiltä kykyä tunnistaa siirtymiin liittyviä haasteita ja tukea lapsen kiinnittymistä erilaisilla pedagogisilla prosesseilla (Soini ym., 2013, s. 9). Vahva suhde lapseen rakentuu taidosta kohdata ja ymmärtää lasta, mikä luo samalla pohjaa vahvalle pedagogiselle toiminnalle (Ranta, 2021, s. 70). Veijalaisen (2021) väitöskirjatutkimuksen mukaan vahvemman itsesäätelyn omaava lapsi kiintyy varhaiskasvatuksen henkilökuntaan muita turvallisemmin. Tässä tutkimuksessa turvallinen kiintymyssuhde voi näkyä lasten halukkuudessa ilmaista huoliaan ja odotuksiaan esiopetuksen aikuisille.

Esiopetusikäisten itsesäätelytaidoilla on merkitystä sille, millä tavalla esiopetusikäisen lapsen tuntemukset tulevat ilmi esiopetuksen arjessa. Itsesäätelyn kehittymiselle olennaista on vuorovaikutukseen pohjautuva tuki sekä sensitiiviset ja läsnäolevat ihmissuhteet (Veijalainen, 2020, s. 46). Veijalainen (2020, s. 46) toteaa itsesäätelyn olevan myös kokonaisvaltaisen kehityksen, toimivien vuorovaikutussuhteiden ja hyvinvoinnin ydin. Varhaiset lapsuudenkokemukset muovaavat kullekin yksilöllisen tavan lähestyä erilaisia tilanteita (Vauras ym., 2018, s. 79). Haasteisiin reagointi saattaa näkyä esimerkiksi

mielikuvitusmaailmoihin pakenemisella tai vaihtoehtoisesti avoimena ahdistuneisuutena (Vauras ym., 2018, s. 79).

Goblen ja kollegoiden (2017, s. 65) tutkimuksen mukaan esiopetusikäisen myönteiset vuorovaikutustaidot ja onnistunut koulun aloitus ovat yhteydessä toisiinsa.

Vuorovaikutustaitoja tulisi varhaiskasvatuksessa kehittää esimerkiksi yhteistyön ja prososiaalisen leikin avulla (Goble ym., 2017, s. 65). Vygotskin (1978) mukaan lapsi voi leikissä toimia ikätasoaan edellä ja jäsentää tulevaa elämänvaihetta mielikuvien ja toiminnan kautta. Vertaissuhteissa ja lapsi-aikuisvuorovaikutuksessa muovautuvat osallisuuden, pystyvyyden ja itsenäisyyden kokemukset säätelevät kiinnittymistä kasvatusyhteisöön ja kasvuympäristöön (Soini ym., 2013, s. 9).

1.3 Moniammatillinen yhteistyö osana onnistunutta koulusiirtymää

Siirtymävaiheessa lapsen joustavan kehityksen ja oppimisen johdonmukaisuuden kannalta yhteistyötä ja vuorovaikutusta esiopetuksen ja alkuopetuksen välillä pidetään merkittävänä (Forss-Pennanen, 2006, s. 15; Rantavuori ym., 2017, s. 233; Karila ym., 2013 s. 54).

Koulusiirtymän kaltaiset institutionaaliset rajat haastavat kuitenkin sekä koulun, että varhaiskasvatuksen ammattilaisia yhteistyöhön (Rantavuori ym., 2017, s. 231). Tämän tutkimuksen tuloksista voi olla hyötyä molemmille instituutioille. Yhteistyö koulun ja varhaiskasvatuksen välillä vaatii yhteisen toiminnankohteen löytämistä ja yhteisiä pedagogisia perusnäköyksiä (Kankaanranta, 1998, s. 37; Karila, 2013, s. 54).

Nykyisin koulukypsyyttä enemmän ajatellaankin, mitkä ovat opettajan valmiudet vastaanottaa lapset kouluun ja ohjata heitä yksilöllisesti (Kankaanranta, 1998, s. 1). Tämä tutkimus on etuasemassa lisäämässä luokanopettajan valmiuksia. Kankaanranta (1998, s. 2) toteaa myös, miten positiivisena kulkusuuntana voidaan pitää sitä, että koulun ja päiväkodin erojen korostamisen sijaan keskustelu kääntyy yhä enemmän keskinäisten yhteyksien luomiseen varhaiskasvatuksen ja koulun välille. Forss-Pennanen (2006, s. 15) toteaa väitöskirjassaan, että esiopettajan ja alkuopettajan välisen yhteistyön toimimattomuudesta saattaa turhautua ensimmäisenä koulunsa aloittava lapsi.

1.4 Oppijaminäkuva ja kouluvalmius

Monilla asioilla on yhteisvaikutusta siihen, millaisia ajatuksia koulun alku herättää esiopetusikäisissä. O'Toole kollegoineen (2014, s. 121) pitävät koulusiirtymää emotionaalisesti haastavana lapselle, sillä koulussa on omaksuttava koululaisen rooli. Lapsella on takana jo pitkä oppimisen polku koulun alkaessa (Vauras ym., 2018, s. 78). Lapselle merkityksellisten henkilöiden suhtautuminen ja palaute ovat joko lisänneet lapsen uskoa itseensä tai murentaneet hallinnan tunnetta (Vauras ym., 2018, s. 78). Kielteinen oppimiskokemus saattaa syntyä jo vuosia ennen koulun alkua (Laitinen, 2021). Näin voi käydä, jos varhaisia taitoja harjoittavat oppimistilanteet kerryttävät toistuvasti kielteisiä kokemuksia (Laitinen, 2021).

Myös Ranta (2021, s.70) toteaa asenteiden ja oppimiseen suhtautumisen taustalla olevan varhaisella iällä kehittyneet oppimiskokemukset, ja korostaa myönteisten asenteiden rakentumista jo varhaiskasvatuksessa. Minäpystyvyyden rakenteeseen liittyy konkreettisten suorituskokemusten lisäksi oppijan omat emotionaaliset tuntemukset, sekä kaikesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta välittyneet uskomukset (Laitinen, 2021). Erikson (1973, s. 226-227) kertoo kehitysteoriassaan (industry vs. inferiority) 6-7 ikävuoden olevan merkittävää minäkäsityksen kasvun aikaa. Tässä iässä lapsi on myös altis kokemaan riittämättömyyden ja alemmuuden tunnetta (Erikson, 1973, s. 226-227).

Hyvän kouluvalmiuden omaavien lasten odotetaan saavuttavan parempia akateemisia tuloksia (Williams ym., 2019, s. 2). Lapsen itsetunto saattaa olla vaarassa etenkin, jos koulu ei tue lapsen aiemmin rakentamia kehityksellisiä valmiuksia (Erikson, 1973, s. 227). Koulu tyypillisesti kasvattaa lapsiin kohdistuvia vaatimuksia (Soini ym., 2013, s. 10), mikä voi johtaa tähän riittämättömyyden tunteen kokemukseen.

2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksessa tarkastellaan, millaisia huolia ja odotuksia koulun aloitus herättää esiopetusikäisissä. Tutkimuksen kohteena on myös, millaisilla tavoilla esiopetusikäiset tuovat näitä huolia ja odotuksia esille esiopetuksen arjessa. Tulokset perustuvat esiopetuksen aikuisten havaintoihin ja kokemuksiin. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia huolia ja odotuksia esiopetusikäiset lapset tuovat esiin liittyen koulun aloitukseen?
2. Miten ja missä yhteyksissä koulun aloitukseen liittyviä huolia ja odotuksia esiintyy?

3 Menetelmä

3.1 Tutkimusstrategia

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tieteellisenä tutkimuksena. Laadullinen tutkimus mahdollistaa syvällistä, yksityiskohtaista ja monimutkaista käsitystä ilmiöistä, aikomuksista ja käyttäytymisestä (Cohen ym., 2007, s. 288; Juhila, 2021). Sen avulla myös syvennetään ymmärrystä tarkastelun alla olevasta ilmiöstä tutkimuksen osallistujien näkökulmasta (Puusa ym., 2020, s. 9). Laadullinen lähestymistapa oli täten luonnollisin valinta tämän tutkimuksen toteutustavaksi. Monipuolisia näkökulmia yhdistämällä saadaan kattava kuva tutkittavasta ilmiöstä (Juhila, 2021). Tutkimuksen aineisto kerättiin lyhyen aikavälin sisällä tietynä ajankohtana, joten kyse on poikittaistutkimuksesta (Cohen ym., 2007, s. 213).

3.2 Osallistujat

Tutkimuksen osallistujiksi valikoitui vapaaehtoisia osallistujia varhaiskasvatuksen kentältä. Kohderyhmää tavoiteltiin sähköisen viestin välityksellä tutkijan omien kontaktien kautta. Tutkimusjoukko muodostui yhteensä kuudesta varhaiskasvatuksessa työskentelevästä henkilöstä.

Vaatimuksena osallistujille oli esiopetusryhmässä työskentely joko aineistonkeruun aikana tai aikaisempina vuosina. Osallistujista yksi ei työskennellyt haastatteluiden aikana esiopetusryhmässä, mutta taustalla oli kokemus esiopetusikäisten kanssa toimimisesta. Viidellä haastateltavalla kokemus esiopetusryhmässä työskentelystä koostui useammasta esiopetuskaudesta. Yksi haastateltava työskenteli esiopetusryhmässä ensimmäistä kertaa, eli hänen kokemuksensa oli aineistonkeruun aikaan noin neljä kuukautta. Huomioon otettavaa kuitenkin on, että kaikki osallistujat olivat päivittäisessä vuorovaikutuksessa esiopetusikäisten kanssa, vaikka he eivät haastatteluiden aikana olisi työskennelleet juuri esiopetusryhmässä.

Tehtävänimikkeiltään tutkimukseen osallistujat olivat seuraavanlaiset; varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen opettaja, ryhmänohjaaja, henkilökohtainen avustaja ja kaksi lastenhoitajaa. Varhaiskasvatuksen opettajien lisäksi myös muiden esiopetuksen aikuisten valinta tutkimusjoukkoon pyrkii saavuttamaan laajempaa kuvaa tutkimusaiheesta. Varhaiskasvatuksen opettajat tuovat tutkimukseen kattavaa tietoa aiheen pedagogisesta

puolesta. Muu varhaiskasvatuksen henkilöstö saattaa olla esiopetusikäisten kanssa jopa enemmän vuorovaikutuksessa varhaiskasvatuksen päivittäisessä arjessa, minkä vuoksi heidät valittiin tutkimukseen etenkin lasten näkökulman tavoittamiseksi.

3.3 Tutkimuksen toteutus

Aineisto kerättiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelu lähtee oletuksesta, jossa kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia ja uskomuksia on mahdollista tutkia ilman edellytystä kokeellisesti tuotetusta yhteisestä kokemuksesta (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 48). Pyrkimyksenä teemahaastattelussa on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 88). Haastattelukysymykset mietittiin tarkkaan ja niillä toteutettiin esitestausta, jotta haastattelu tukisi tämän tutkimuksen tarkoitusta mahdollisimman onnistuneesti.

Haastattelutilanteessa haastattelijä pysyi kuuntelijan roolissa ja antoi haastateltavalle vapauden puhua. Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin korostaen haastateltavien elämysmaailmaa ja määritelmiään tilanteista (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 48). Koska kyseessä on puolistrukturoitu haastattelu, tutkijalla oli mahdollisuus tarkentaa mahdollisia epäselviä kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 48). Jos vastaus jää haastattelutilanteessa puuttumaan, tutkijan tehtävänä on havainnoida, miksi näin tapahtuu (Hyvärinen ym., 2017, s. 50). Vastauksen puuttuminen voi johtua esimerkiksi kysymyksen ymmärrettävyydestä, asian vaikeudesta tai haastateltava ei ole välttämättä kuullut kysymystä (Hyvärinen ym., 2017, s. 50). Tällaisissa tilanteissa tutkija muotoili kysymystä uudelleen ja toisti kysymyksen tarvittaessa.

Haastattelut toteutettiin joulukuun 2025 aikana ja niiden kesto oli keskimäärin 21 minuuttia. Haastattelun alussa osallistujat johdateltiin haastatteluun taustoittamalla tutkimusta ja käymällä läpi haastattelurungon osiot. Haastatteluun johdattamista pidetään haastattelun kannalta tärkeänä (Hyvärinen ym. 2017, s. 48). Haastattelurunko koostui kolmesta osialueesta, jotka olivat; taustatiedot, esikouluikäisten kouluun liittyvät kuvaukset ja aikuisten tulkinta. Helpot avauskysymykset noudattavat niin sanottua suppilotekniikkaa (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 107). Ne antavat myös haastateltavalle kokemuksen siitä, että hän osaa vastata esitettyihin kysymyksiin (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 107). Tästä osiosta siirryttiin avoimiin kysymyksiin, joilla haettiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Avoimet kysymykset

antavat osallistujalle mahdollisuuden ilmaista itseään omilla sanoillaan, ilman ennalta määrättyjen vastausvaihtoehtojen rajoituksia (Cohen ym., 2007, s. 321).

Tutkijan ja haastateltavan välistä vuorovaikutusta tuki se, että haastattelut toteutettiin kasvokkain yksilöhaastatteluina. Kasvokkaisessa haastattelussa tutkija pystyy helpommin lukemaan haastateltavan eleitä ja haastatteluun liittyviä tuntemuksia (Ruusuvuori ym., 2005, s. 175). Kuuntelun osoittaminen on fyysisessä ympäristössä myös helpompaa esimerkiksi pään nyökkäyksellä tai muulla fyysisellä tavalla (Hyvärinen, 2017, s. 277). Myös Ruusuvuori kumppaneineen (2005, s. 41) korostavat kiinnostuksen osoittamista haastateltavaa kohtaan. Tutkijan neutraaliuden tulee kuitenkin säilyä koko haastattelun ajan (Ruusuvuori ym., 2005, s. 44).

Kasvokkain järjestetyissä haastatteluissa etuina on myös tutkitusti haastattelua kohden tuotettujen sanojen määrä (Lobe ym., 2022, s. 27). Pidemmällä vastauksilla voidaan näin ollen saavuttaa yksityiskohtaisempia vastauksia ja viedä haastattelua syvemmälle. Haastattelut nauhoitettiin Turun yliopiston iPadilla, jolla varmistettiin nauhoituksen tietoturvaluus. Haastattelun nauhoitus mahdollistaa tarkan raportoinnin, ja uudelleen kuuntelu voi tuoda haastattelusta esiin uusia sävyjä (Ruusuvuori ym., 2005, s. 15).

3.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastattelunauhoitteet siirrettiin Turun yliopiston tietoturvaluuseen Seafire-pilvipalveluun. Haastatteluaineisto litteroitiin, eli muutettiin kirjalliseen muotoon (Metsämuuronen, 2007, s. 122). Litterointi toteutettiin Turun yliopiston omalla Transcribe-litterointiohjelmalla. Haastatteluaineistosta poistettiin litteroinnin yhteydessä tunnistetiedot.

Kerätty aineisto analysoitiin käyttäen menetelmänä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia käyttämällä tutkittava ilmiö saadaan kuvattua tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 117). Tutkimuskysymyksiin etsittiin vastauksia käyttämällä Milesin ja Hubermanin (1994) aineistolähtöistä laadullisen analyysin mallia. Tämän analyysimenetelmän mukaan tässä tutkimuksessa kerätty aineisto ensin redusoitiin eli pelkistettiin, sitten klusteroitiin eli ryhmiteltiin ja lopuksi luotiin teoreettiset käsitteet, eli aineisto abstrahoitettiin. Aineistolähtöisessä analyysissä syntyneet teemat perustuvat kokonaan tutkimusaineistoon (Puusa ym., 2020, s. 249).

Haastattelujen litteraatit tulostettiin tarkastelun helpottamiseksi. Tutkimukselle merkitykselliset tulokset värikoodattiin. Tämä oli osa aineiston redusointia (Miles & Huberman, 1994). Aineistoa käsiteltiin kokonaisvaltaisesti, sillä eri teemoihin sopivia vastauksia saattoi esiintyä eri kysymysten yhteydessä. Aineisto ryhmiteltiin Word-tiedostoon luotujen taulukkojen avulla. Haastateltaville muodostettiin tunnuksella välillä H1-H6 anonymiteetin suojaamiseksi. Taulukossa 1 on kuvattu esimerkki tutkimuksessa toteutetusta aineistolähtöisestä teemoittelusta. Tällä menetelmällä teemoiteltiin erillisiin taulukkoihin huolet ja odotukset.

Taulukko 1. Esimerkki huolien teemoittelusta kysymyksen ”Millaisia huolia ja odotuksia esiopetusikäiset lapset tuovat esiin liittyen koulun aloitukseen?” kohdalla

Analyysiyksikkö	Teema	Pääteema
”Sehän on semmonen suuri mysteeripallo se koulu, niin kuin täällä päiväkotimaailmassa.” (O3, A5)	Koulun hahmottaminen	Epätietoisuus
”He sanovat siitä, että kun siellä koulussa ei saa enää leikkiä, niin se on semmoinen toinen, minkä he kokee hirveäksi vääryydeksi.” (O1, A11)	Leikin väheneminen	Kasvun tuoma vastuu

Huolien ja odotusten ilmaisun tapoja jäseneltiin myös Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Litteraateista poimittiin tapoja, joilla esiopetusikäisten huolet ja odotukset tulivat esiin esiopetuksen arjen tilanteissa. Nämä tavat kirjattiin taulukkoon ja on nähtävissä Taulukon 2 toisessa sarakkeessa. Tämän jälkeen taulukkoon kerättiin tiedot siitä, millaisessa tilanteessa huolet ja odotukset nousivat esille ja ketä tilanteissa on ollut läsnä (Taulukko 2, sarake 3). Lopulta muodostettiin huolien ja odotusten ilmaisun tapaa esittävä käsite sarakkeeseen 4. Taulukossa 2 on kuvattu esimerkki tutkimuskysymykseen 2 liittyvässä teemoittelussa:

Taulukko 2. Esimerkki ilmaisun tapojen teemoittelusta 2. tutkimuskysymyksen kohdalla

Tilanne	Ilmaisun tapa (miten)	Vuorovaikutus (kuka läsnä)	Ilmaisun tapa
Keholliset reaktiot (O1, A7)	Esim. kouluun tutustumispäivänä ei halua poistua varhaiskasvatusyksiköstä	Aikuinen-lapsi	Kehollinen ilmaisu
Ruokapöytäkeskustelu (O4, A7)	Kysymykset kouluun liittyen	Aikuinen-lapsi	Puhe
Esiopetusikäisten välinen leikki (O2, A10)	Koululeikin/roolileikin välityksellä	Lapsi-lapsi	Leikki

Taulukoinnin avulla muodostettuja huolien ja odotuksien ilmaisun tapoja käsitellään tulososiossa kunkin ilmaisutavan kohdalla erillisten alaotsikoiden alla.

3.5 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimusta laadittaessa noudatettiin eettisesti vastuullisia ja oikeita toimintatapoja, ja eettiset ratkaisut ovat suoraan yhteydessä tutkimuksen uskottavuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 150). Yleisiin eettisiin periaatteisiin Suomessa kuuluu tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, sekä tutkimuksen toteuttaminen ilman siitä aiheutuvia riskejä tai haittoja tutkittaville henkilöille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2019, s. 7). Tutkittavilla henkilöillä oli tässä tutkimuksessa mahdollisuus keskeyttää tai peruuttaa tutkimukseen osallistuminen ilman heille koituvia seurauksia. Tällä kunnioitettiin osallistujien itsemääräämisoikeutta. Peruslähtökohtana ihmisiin kohdistuvassa tieteessä pidetään tutkittavien henkilöiden luottamusta tutkijoihin ja tieteeseen (TENK, 2019, s. 8).

Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 155) toteavat tutkimuksen eettisten periaatteiden rakentuvan ihmisoikeuksista; tutkittavien tulee olla tietoisia, mihin he ovat osallistumassa, ja mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja riskit. Ennen haastatteluja osallistujille lähetettiin sähköpostitse haastattelukysymykset (Liite 1) ja tietosuojailmoitus (Liite 2).

Tietosuojailmoituksessa tutkittaville kävi ilmi heidän tietojaan käsittelevän aineiston hallinnointiin liittyvät tietoturva-asiat. Sähköposti sisälsi myös tutkimustiedotteen, josta osallistujat saivat halutessaan lukea tutkimuksen tavoitteista, haastattelun toteutuksesta ja omista oikeuksistaan tutkimukseen osallistujana (Liite 3).

Osallistujat osallistuivat tutkimukseen omalla vapaa-ajallaan vapaaehtoisesti, edustamatta mitään tiettyä varhaiskasvatussyksikköä tutkimuksessa. Tämän vuoksi alun perin tutkimuslupaa kunnilta ei ollut tarkoitus pyytää. Tutkimuslupaa pyydettiin kuitenkin erään varhaiskasvatussyksikön johtajan pyynnöstä, jonka johtamasta varhaiskasvatussyksiköstä osallistui henkilöitä tutkimukseen. Luvan saaminen oikeutti haastattelujen toteuttamisen varhaiskasvatuksen yksikön tiloissa. Muiden osallistujien haastattelut toteutettiin vapaa-ajalla yksityisissä tiloissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan reflektiivisyys on yksi laatuvaatimuksista; tutkijan on aktiivisesti pohdittava omaa toimintaansa, tulkintojaan ja tuottamaansa tietoa (Koivunen & Ylöstalo, 2017, s. 240). Haastattelurunko esitettiin varhaiskasvatuksen opettajalla, jossa varmistettiin kysymysten laatu ja selkeys. Aineistoa säilytettiin Turun Yliopiston omalla tietoturvalisella ja suojatulla Seafire-tallennuspalvelustalla. Pääsyä haastatteluaineistoon ja osallistujien henkilötietoihin ei ollut tutkimusryhmän ulkopuolisilla.

4 Tulokset

4.1 Esiopetusikäisten huolia koulun aloituksesta

Esiopetusikäisten lasten koulua koskevat huolet voidaan jakaa viiteen teemaan: epätietoisuus, vaikeat tunteet, käytännön asiat, kasvun tuoma vastuu ja oppijaminäkuva. Teemoja on eroteltu edelleen alateemoiksi. Nämä teemat on esitelty taulukossa 3.

Taulukko 3. Koulun aloitukseen liittyvät huolet

Teema	Alateema
Epätietoisuus	Koulun hahmottaminen Tuntematon ympäristö ja siellä toimiminen Vieraat aikuiset ja niiden saatavuus
Vaikeat tunteet	Jännitys Pelko Haluttomuus koulusiirtymään
Käytännön asiat	Uudet toimintatavat Ruokailukäytänteet Ulkoilut
Kasvun tuoma vastuu	Leikin väheneminen Kouluun kulkeminen Odotukset omatoimisuudesta
Oppijaminäkuva	Koettu osaamisvaatimus Kavereihin vertaaminen Huoli koulutyön vaativuudesta

Epätietoisuuden teeman alle sijoittuvat alateemat saivat haastateltavilta eniten mainintoja. Eri teemoja painotettiin haastateltavien välillä eri tavalla ja ne tulivat ilmi haastattelujen eri kohdissa.

4.1.1 Epätietoisuus

Epätietoisuuden teemasta erottuu kolme eri alateemaa, joita ovat koulun hahmottaminen, tuntematon ympäristö, sekä vieraat aikuiset ja niiden saatavuus. Kouluun siirryttäessä esiopetusikäisten yksi merkittävin huoli esiopetushenkilökunnan näkökulmasta on epätietoisuus siitä, mitä koulu oikeastaan edes on. Haastateltava H3 kuvaa koulua lasten silmin seuraavasti: ”Sehän on semmonen suuri mysteeripallo se koulu, niin kuin täällä päiväkotimaailmassa”. Useimmat haastateltavista olivatkin kuulleet lasten pohdintaa

erityisesti siitä, mikä koulu on ja millaista siellä on. Myös haastateltava H2:n mukaan kouluun liittyvät huolet ovat usein vaikeutta hahmottaa koulua itsessään, ja hän kuvaakin sitä seuraavasti: ”Sellaisena peikkona [koulu] tavallaan siellä [...], että mikä sieltä sitten [...] olisi joku konkreettinen [huolta aiheuttava] asia, niin ei mul ainakaan tuu semmoista mieleen”. Epätietoisuus nousee vahvana teemana myös haastateltava H1:n näkökulmasta: ”Ehkä se epätietoisuus on se suurin, [...] kun he ei tasan tarkkaan tiedä, mitä kaikkea siellä tulee olemaan”.

Fyysisen ympäristön vierautta pidettiin yhtenä huolta aiheuttavana tekijänä, ja esiopetushenkilöstön mukaan näihin huoliin liittyi koulun suuruus sekä pelko eksymisestä. Koulun hahmottamisen haasteista ja fyysiseen kouluympäristöön liittyvistä huolista kertoi myös haastateltava H6: ”He ei [...] osaa hahmottaa sitä, että mitä se sitten on ja onhan [...] tilat [...] paljon isommat, ja on monta luokkaa ja monta opettajaa ja iso ruokala”. Suuri rakennus lisäsi pelkotiloja myös käytännön asioissa; lapset pohtivat, missä koulussa sijaitsevat vessat ja uskaltaako niitä käyttää (H1).

Vanhojen, tuttujen aikuisten vaihtuminen vieraisiin opettajiin on haastateltava H1:n mukaan yksi esille nostetuista huolenaiheista: ”He pohtii sitä, että onko siellä aikuisia auttamassa tarpeeksi ja missä ne aikuiset on, ketkä ne aikuiset on, [...] niin se on ehkä sellainen suurin, että ei heillä ole siellä mitään semmoista, että he tietäis, että kuka heidät siellä ottaa vastaan”. Tästä oltiin huolissaan erityisesti silloin, jos tulevan luokanopettajan henkilöllisyys on selvinnyt vasta elokuussa. Saman huolen nosti esiin myös haastateltava H6:

No varmaan ehkä se just, että kun siellä on vierait ihmisiä, kun he on monta vuotta olleet eskarissa. Niin siellähän on sit jo aikuiset tuttuja ja on tuttuja ihmisiä siellä pihalla. Ehkä se, kun siellä ei ole niitä tuttuja.

Vastauksissa korostuu kouluun tutustumisen tärkeys, kuten haastateltava H5 toteaa: ”Mun mielestä sillä on hirveen suuri merkitys, että niille lapsille annetaan aikaa siihen kouluun tutustumiseen ja koulusta puhumiseen ja just niiden opettajien vierailuilla ja kaikilla”.

4.1.2 Vaikeat tunteet

Vaikeiden tunteiden teema jakautuu neljään eri alateemaan, joita ovat jännitys, pelko, haluttomuus koulusiirtymään sekä varhaiskasvatukseen jäävät ystävät. Koulun alkamisen

todettiin herättävän esiopetusikäisissä monenlaisia tunnetiloja, joista jännityksen mainitsi jokainen kuudesta haastateltavasta. Myös pelko koulua kohtaan mainittiin haastateltavien keskuudessa useaan kertaan. Haastateltava H5 kertoo, että jännittyneisyys on yleensä yleisin tunnetila, kun koulun alkamisesta keskustellaan varhaiskasvatuksessa: ”Yleensä jos koulun aloitus tulee puheeksi, niin he ovat jännittyneitä ja se on se päällimmäisin. Että kun koulun aloituksesta aletaan oikein puhua ja käydään tutustumassa kouluun [...], he ovat tosi jännittyneitä”.

Jännityksen ja pelon tunteisiin liitettiin koulun vanhemmat oppilaat: ”Montaa lasta jännittää se, et siellä on niitä vanhempia ja isompia lapsia” kertoo H5. Tähän tarttui myös haastateltava H1: ”Täällä kun he on eskarilaisia, he on ne päiväkodin isoimmat. Kun he menee [...] kouluun, niin he on siellä ne kaikista pienimmät. [...] kyllä meidänkin eskarilaiset on sanonut ihan suoraan, että ne on vähän pelottavan näköisiä.” Varovaisuutta ja pelokkuutta vanhempia oppilaita kohtaan on haastateltava H4:n mukaan havaittavissa kouluun tutustumispäivinä.

Useissa haastatteluissa nostettiin esiin, miten osa esiopetusikäisistä eivät ole halukkaita siirtymään kouluun. Haastateltava H2:n mukaan hänen nykyisestä esiopetusryhmästään on ainakin yksi esiopetusikäinen ilmaissut haluttomuutensa siirtyä kouluun: ”Yksihän on meillä ilmoittanut nyt jo, että ei hän meinaa mennä sinne kouluun”. Myös haastateltava H6 kertoo samasta ilmiöstä: ”Osa sanoo, et en mä haluu lähtee sinne [kouluun], haluan jäädä tänne. Et kyl ehkä sekin kertoo et onhan se sit iso askel kuiteski [...] lähtee [päiväkodista]”. Haastateltava H1 kertoo, että jo esiopetuskauden alussa koetut negatiiviset tunteet koulua kohtaan pysyvät yleensä vahvana aina koulun alkamiseen saakka:

Ne, jotka lähtee eskariin jo sillä asenteella, että mä en sinne kouluun meinaa mennä, niin yleensä niilläkin se menee sit niin päin, että sit se vaan vahvistuu se ajatus siitä, koska se on niin pelottava ja mörkö.

[...]

Ja sitten nekin, jotka pelkää sitä koulun alkua tai jännittää sitä hirveästi, vaikka hekin tietää, että siellä on niitä kivoja juttuja, [...] mutta silti se ei yleensä käänny siihen, että he olis tosi innokkaasti lähdössä sinne kouluun.

Lisäksi jännitys koulua kohtaan yleensä kasvaa koulun alkamisen lähentyessä haastateltava H3 mukaan.

4.1.3 Käytännön asiat

Käytännön asioiden teeman alle luokittuu uudet toimintatavat, ruokailukäytänteet ja ulkoilut. Kouluruokailuun liittyviä huolenaiheita mainitsivat useat haastateltavista (H1, H5 ja H6). Eräs haastateltavista (H5) toi esille, miten lapsia saattaa huolettaa asiat, joita aikuiset eivät ymmärrä tarpeellisiksi tuoda esille, koska pitävät niitä itsestäänselvyyksinä:

He on saattanut kysyä [...], että saako siellä koulussakin sitten ruokaa [...], että kyllä he selvästi mieltivät sellaista, mitä ei tule sanottua. Saatetaan puhua [esiopetuksessa] siitä, että teillä on sit sama ruoka kuin nyt täällä esiopetuksessa, [...] mutta eihän kukaan aikuinen sano, että koulussa syödään.

Itsenäinen ruoanottotilanne tuntuu esiopetusikäisistä uudelta haasteelta: ”Joku pohtii sitä, että miten osaa [...] ottaa ruokaa. Ja kun siellä on ruokasali, miten siellä sitten kuuluu toimia” kertoo H1. Jännitystä lisäsi myös tarjottimen käyttö.

Ulkoilujen lyheneminen nousi haastatteluista yhdeksi teemaksi. Useat mainitsivat välituntien pituuden herättäneen keskustelua ja harmittelua lasten suunnalta, kuten H2 kertoo: ”He [...] pohtii, että kun ne välkät on niin lyhkäisiä, ja sitten pukemista ja riisumista [...] on niin paljon siellä, niin se [...] tulee niissä puheissa, että kun ne just pääsee ulos, niin sitten se kello jo soi”. Haastateltava H1 toteaa lasten olevan välituntien kestosta suorastaan ”kauhuissaan”. Osalle välitunnit ja ulkoilukäytänteet ovat vielä esiopetuksessassa vieraita, sillä H5 mainitsi esiopetuskäisten pohtineen, pääseekö koulussa lainkaan päivän aikana ulos.

4.1.4 Kasvun tuoma vastuu

Vaikka kasvua myös odotettiin, esiopetusikäiset kokivat sen tuovat myös vastuuta. Kasvun tuoman vastuun teemasta eroteltiin alateemoiksi leikin väheneminen, kouluun kulkeminen ja odotukset omatoimisuudesta.

Neljä kuudesta haastateltavasta mainitsi leikin vähentymisen suurena huolena esiopetusikäisille. Haastateltava H1 kuvaa esiopetuskäisten ajatuksia seuraavasti: ”He sanovat, että kun siellä koulussa ei saa enää leikkiä, niin se on semmoinen, minkä he kokee hirveäksi vääryydeksi”. Myös (H2) kertoo, että huolista keskustellessa esiopetusikäiset nostavat useasti esille ”kun siellä ei oikeasti ehdi leikkimään niin paljon”.

Koska varhaiskasvatyüksiköt, joissa haastateltavat työskentelevät, sijaitsevat maaseudulla, haastateltavat nostivat esiin myös kouluun siirtymisen myötä alkavat taksi- tai linja-autokuljetukset. Osa mainitsi nämä enemmän odotuksina kuin huolina, mutta H4:n mukaan niistä aiheutuu myös huolta: ”Ollaan kuitenkin vähän silleen peloissaankin, että tulee [...] taksimatkaa tai tulee sitä, että täytyisi ihan oikeasti pärjätä itse. Ei olekaan se tuttu äiti hakemassa välttämättä”.

4.1.5 Oppijaminäkuva

Oppijaminäkuvan teema jakautuu seuraaviin alateemoihin; koettu osaamisvaatimus, kavereihin vertaaminen ja huoli koulutyön vaativuudesta. Haastateltava H5:n mukaan lapsia huolettaa, pitääkö kouluun siirryttäessä osata jo lukea ja koulun pelätään olevan liian haastavaa.

Esiopetusikäisten välillä kerrottiin esiintyvän vertailua taidollisessa osaamisessa. Vastauksissa näkyy, että esiopetusikäisillä on tietynlainen käsitys siitä, millaista osaamista kouluun siirtyessä vaaditaan. Haastateltava H5 kertoo lasten vertailevan taitojaan toisiinsa seuraavasti: ”Mä osaankin jo lukea ja sä et. Ja onneksi mä osaan lukee jo, koska sitten kun me mennään kouluun, niin siellä on sitten pakko osata lukee ja laskee”. Myös (H2) mainitsee ikätovereihin vertaamisen, mutta hän kertoo sitä esiintyvän kumpaankin suuntaan: ”On niin päin [vertailua], että kun mä en osaa niin paljon vielä, kun toi osaa. Mutta myös niin päin, että miksi ei toi osaa tätä asiaa, kun mä jo osaan” lisäksi (H2) kertoo esiopetusikäisten olevan omasta osaamistasostaan tietoisia: ”Kyllä sen huomaa, että myös ne, kenellä on niitä haasteita, niin kyllä he itse tiedostaa sen, että he ei [...] niin hyvin pärjää, mitä [...] ikätoverit pärjää”.

4.2 Esiopetusikäisten odotuksia koulun aloituksesta

Esiopetusikäisten odotukset koulun alkamisesta jaettiin aineiston perusteella kolmeen teemaan. Näitä ovat sosiaaliset suhteet, vapaus ja uudet mahdollisuudet sekä koululaisen rooli. Teemoja on eritelty edelleen alateemoiksi. Nämä teemat on esitelty taulukossa 4.

Taulukko 4. Koulun aloitukseen liittyvät odotukset

Teema	Alateema
Sosiaaliset suhteet	Vertaisryhmän säilyminen koulusiirtymässä Tuttu sosiaalinen ympäristö
Vapaus ja uudet mahdollisuudet	Itsenäisemmät koulumatkat Pukeutumisvaatimusten väheneminen Sääntöjä koskevat odotukset Muutokset ulkoilussa
Koululaisen rooli	Uuden oppiminen Kasvu koululaiseksi Koululaisuuteen liitetyt hankinnat

Teemoista sosiaaliset suhteet, sekä vapaus ja uudet mahdollisuudet nostettiin esille usean haastateltavan osalta. Näiden teemojen alla olevat alateemat ilmenivät monessa haastattelussa. Eri teemoja painotettiin haastateltavien välillä eri tavalla ja ne tulivat ilmi haastattelujen eri kohdissa.

4.2.1 Sosiaaliset suhteet

Suurena odotuksena aineistosta nousi esiin läheisten ja tuttavien kohtaaminen kouluun siirtyessä. Haastattelujen mukaan (H3, H4, H5 ja H6) esiopetusikäiset pitivät etenkin merkityksellisenä mahdollisuutta siirtyä samaan kouluun vanhempien sisarusten kanssa. Tätä pidettiin innostusta lisäävänä tekijänä koulusiirtymään: ”He on yleensä tässä kohtaa vähän innoissaan, [...] että siellä on isosisko ja -veljeä, että mä haluan sinne nyt jo tässä kohtaa” kertoo (H4). Myös muut koulussa odottavat sukulaiset ja ystävät lisäävät haastateltavan H5 mukaan koulun alkamiseen liittyvää odotusta. Haastateltava H3 mainitsee myös, että vanhempien sisaruksien kertomukset muovaavat esiopetusikäisten odotuksia koulua kohtaan.

Koululaisuuden kokeminen yhdessä oman esiopetusryhmän kanssa on haastateltava H5:n mukaan tärkeä osa koulun odottamista: ”He kyllä odottavat myös sitä, että he pääsevät sinne [kouluun] yhdessä ja että heistä tulee koululaisia”. Osa esiopetusikäisistä odotti myös uusien sosiaalisten suhteiden muodostamista, sillä haastateltava H6 kertoi odotuksesta päästä pelaamaan jalkapalloa vanhempien oppilaiden kanssa.

Sosiaaliset suhteet näyttäytyivät aineistossa sekä kouluun liittyvien odotusten että ristiriitaisten tunteiden lähteenä. Vaikka monet odottivat koulussa tapaavansa sisarusia ja muita tuttavuuksia, osa pohti myös sitä, että nuoremmat ystävät jäävät varhaiskasvatukseen: ”Jos heil on [...] nuoremmista ryhmistä hyviä kavereita [...] päiväkodissa, et ne jää sinne [päiväkotiin] et sit he [...] menee kouluun ja semmoista he on niinku puhunut” kertoo (H5).

4.2.2 Vapaus ja uudet mahdollisuudet

Koulun alkaminen tuo monenlaisia muutoksia esiopetusikäisten elämään, joista osa lisää koulun odotusta. Vaikka itsenäisen kouluun kulkemisen koettiin aiheuttavan esiopetusikäisissä myös huolta, osa haastateltavista koki lasten myös odottavan itsenäisyyden lisääntymistä kulkemisessa. Haastateltava H5 kertoo tässä esiintyneen myös vertailua esiopetusikäisten kesken:

On tullut sellaista vertailua, että millä sinne kouluun kuljetaan. Että minä ainakin kuljen [...] taksilla, että millä sinä tulet. Sitten he rupes toisiltaan vertailemaan sitä koulumatkaa, että ”kuinka pitkä koulumatka sulla on ja mulla on näin pitkä ja sä joudut siitä kävelemään ja mä menen ainakin taksilla”.

Myös H6 kertoo esiopetusikäisten tämän hetkisen puheen liittyvän vahvasti siihen, että he pääsevät kulkemaan linja-autolla kouluun.

Esiopetusikäiset kokivat aineiston perusteella koulun alkamisen olevan yhteydessä itsenäiseen päätöksenteon lisääntymiseen esimerkiksi pukeutumiseen liittyvissä asioissa. Haastateltava H1 toi esiin lasten odotuksen siitä, että koulussa ei enää tarvitse käyttää kuravaatteita. Lisäksi hän mainitsi esiopetusikäisten odottavan välitunteja. Haastateltava H6 kertoi, että esiopetusikäiset tuntevat ajattelevan koululaisuuteen kasvamisen tarkoittavan, että kaikki varhaiskasvatuksessa heihin kohdistuneet odotukset poistuisivat. Hän mukaansa edellinen

esiopetusryhmä ajatteli, että ”koulumaailma on ihan täysin erilainen, kuin eskarimaailma”. H6 kuvasikin lasten puhetta seuraavasti:

Siellä [koulussa] ei tarvitse laittaa haalareita päälle ja siellä ei tarvitse sitä ja tätä. Oli semmoinen, että odotettiin, että siellä ei komenneta ja muuta. Sitten mä muistan, kun he ihmettelivät, kun he olivat käyneet kouluun tutustumassa, että kyllä sielläkin komennettiin.

Käsitykset vapauden lisääntymisestä näkyi pukeutumisen lisäksi myös ruokailuun liittyvissä odotuksissa. Sekä haastateltava H2 että H4 kertoivat esiopetusikäisiä puhuttaneen, montako näkkileipää koulussa saa syödä: ”Päivän polttava keskustelu on ollut, että saako koulussakin vain puolitoista näkkäriä vai monta näkkäriä” kertoo H4. Haastateltava H2:n mukaan näkkileipien määrä on ollut suuri pohdinnan aihe myös 1. luokkalaisten vieraillessa varhaiskasvatuksessa: ”Meillähän oli tässä [...] sillä lailla, että noi ykkösluokkalaiset [...] kylässä täällä [varhaiskasvatuksessa]. Oli [...] mahdollisuus kysyä, että mikä mietityttää siitä koulusta, kun yritetään madaltaa sitä hyppäystä sinne koulumaailmaan. Niin sieltä suurimpana oli tämä näkkärikysymys.”

Haastateltava H6 muistelee myös esiopetusikäisen kommenttia ”koulussa saa sitten tehdä mitä haluaa”. Lapsi totesi näin tilanteessa, jossa hänelle esitettiin vaatimuksia. Tämä kertoo esiopetusikäisten odotuksesta, jonka mukaan koulu mielletään ympäristönä, jossa autonomia ja toiminnan vapaus lisääntyvät. Kuitenkin, vaikka koululaisuuteen liitettiin vastauksissa vahvasti itsenäistyminen, eräs haastateltavista (H4) nosti esiin tilanteen, jossa esiopetusikäinen odotti saavansa apua samalla tavalla myös koulussa: ”Tänäänkin sanoin, kun [esiopetusikäinen] ei saanut sukkalukkoa, että ei koulussakaan auteta [tässä asiassa]. Kyllä opettaja auttaa”.

4.2.3 Koululaisen rooli

Haastatteluista havaittiin, että esiopetusikäiset kokevat koululaiseksi kasvamisen merkittävänä asiana. Innostuneisuus nousi esiin monesta haastattelusta, mikä liittyi usein esimerkiksi isoksi kasvamiseen. Koululaisuus kuvastaa esiopetusikäisille myös uusien taitojen oppimista. H5:n mukaan isoksi kasvamisen odotuksen rinnalla esiopetusikäiset ovat sanoneet suoraan odottavansa, että ”sitten kun mä pääsen kouluun, niin mä opin lukemaan”.

Tietyt koulua varten tehdyt hankinnat lisäsivät koulun odotusta, johon liittyen haastateltava H6 kuvaa seuraavaa tilannetta ”Toukokuussa, kun he [esiopetusikäiset] saivat lenkkarirahaa, niin sitten käytiin ostamassa koululenkkeja ja sitten puhuttiin jo siitä, että kummonen reppu”. Vastaavasti haastateltava H5 toi esiin, että esiopetusikäiset puhuvat myös oman puhelimen saamisesta kouluun siirtyessä.

4.3 Huolien ja odotusten ilmaisu esiopetuksen arjessa

4.3.1 Puhe ja keskustelut ilmaisun väylänä

Haastatteluista ilmeni, että eniten esiopetusikäiset ilmaisevat huoliaan ja odotuksiaan keskustelujen kautta suorana puheena. Esiopetusikäiset pohtivat usein ajatuksiaan ääneen, kysyvät kouluun liittyviä asioita ja ilmaisivat jännityksensä suoraan. Haastateltavan H2 mukaan ”kyllä he sanovat, että se [koulu] jännittää tai mietityttää”.

Puhe koulusta liitettiin usein varhaiskasvatuksen arjen rauhallisempiin hetkiin, kuten ruokailutilanteisiin. Haastateltava H3 pitää varhaiskasvatuksen ruokailutilanteita hetkinä, jolloin puhe koulusta nousee usein esiin: ”Mun mielestä hirveän antoisia nuo ruokapöytäkeskustelut. [...] Tavallaan sehän kuuluu jo siihen meidän työhön opettaa, että tässä voidaan nyt päivän kuulumisia vaihdella, niin siinä [...] ruvetaan pohtimaan, että mitä siellä koulussa on ja mitä siellä tehdään.” Myös haastateltavat H2 ja H4 kertoivat koulun olleen puheenaiheena ruokapöytäkeskusteluissa.

4.3.2 Leikki ilmaisukeinona

Esiopetusikäisten välinen leikki tuli esille aineistosta lapsille tärkeänä keinona kokeilla erilaisia rooleja ja siirtää kouluun liittyviä odotuksiaan todellisiksi leikin muodossa. Monessa haastattelussa kerrottiin esiopetusikäisten leikkivän koulua yhdessä. Roolileikki mahdollisti kouluun liittyvien valtasuhteiden ja sääntöjen käsittelyä lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Haastateltava H1 kuvaa odotusten näkymistä leikeissä seuraavasti: ”Kun he leikkii jotain [...] koululeikkiä, niin sitten he periaatteessa peilaa niitä omiin ajatuksiin, ehkä ne on semmoisia stereotypioita, mitä he leikkii niissä ja sitä kautta purkaa sitä omaa ajatustaan siihen”. Lisäksi hän mainitsee tilanteesta, jossa kouluun tutustuminen oli siirtynyt heidän leikkiinsä heti varhaiskasvatusyksikköön palattua: ”Keväällä kun he olivat käyneet tutustumassa kouluun, niin sen jälkeen he leikki tuolla pihalla ja sit tuli ihan semmosia

manereja siltä leikkiopettajalta, mitkä oli sitten ihan varmasti se opettaja siellä koulussa sanonut, että näin pitää tehdä”.

Leikeissä oli havaittavissa opettajan auktoriteettiin liittyviä odotuksia. Haastateltava H2 kertoi, että opettajan rooli näyttäytyy leikeissä usein määräilevänä ja ”suurimpana roolina”. Aineistossa (H4) myös mainittiin, että opettajan roolin saaminen on yleinen riidanaihe leikeissä.

4.3.3 Epäsuora ja kehollinen ilmaisu

Lapsituntemus korostui haastatteluissa huolien ja odotusten ilmaisun näkökulmasta. Monet haastateltavista kertoivat huolien tulevan esiin epäsuorasti lapsen käytöksen kautta. Haastateltavat havainnoivat tällaisen käytöksen näkyvän esimerkiksi tilanteissa, joissa lähdetään tutustumaan kouluun tai kun koulu tulee puheeksi esiopetuksen arjessa.

Haastateltavan H5 mukaan osalle lapsista koulusta puhuminen aiheuttaa levottomuutta ja leikkeihin keskittyminen tuntuu hankalalta siihen asti ”kunnes asia unohtuu”. Haastateltava H4 on havainnut varovaisuutta ja pelokkuutta vanhempia oppilaita kohtaan päivinä, jolloin ollaan tutustumassa kouluun.

Haastateltavien H1 ja H4 kuvailemien tilanteiden mukaan kouluun liittyvät huolet näkyvät satunnaisesti tunnekuormituksen purkautumisena ja kehollisina reaktioina arjen tilanteissa. Haastateltava H4 kertoo kouluun liittyvän jännityksen näkyvän niin, että lapsi kieltäytyy kokonaan lähtemästä tutustumaan koulun tiloihin. Epäsuora ilmaisu näkyy myös haastateltava H1:n vastauksesta: ”[Huolet] saattaa näkyä ihan myös kehollisina reaktioina, että kun me vaikka mennään sinne koululle, niin tulee semmonen jähmettyminen [...] paikalleen [...], niin sen melkein tietää, että tässä tilanteessa on jotain, mikä jännittää”. Hän mainitsee myös, että kouluun lähdetessä esiopetusikäinen saattaa näyttää jännityksensä epäsuorasti ”hermostumalla jostakin muusta asiasta”. Huolet näkyvät haastateltava H3:n mukaan myös erilaisina tunteina, kuten kärtyisyytenä tai vetäytyväisyytenä.

4.3.4 Aikuisen havainnoinnin merkitys huolien ja odotusten tunnistamisessa

Haastattelujen perusteella merkittävää huolien ja odotusten esiin tulemisessa oli vuorovaikutus aikuisten ja esiopetusikäisten kesken. Esiopetusikäisissä oli huomattavaa eroavaisuutta tunteiden esille tuomisessa, ja osalle se oli mahdollista vain kahdenkeskisessä tilanteessa aikuisen kanssa. Haastateltava H2:n vastauksesta korostuu lapsituntemuksen merkitys tilanteissa, joissa lapsi ei suoraan kerro ajatuksistaan: ”Vaikka lapsi ei osaa suoraan sitä sanoittaa, [...] että se [kouluun tutustuminen] jännittää. Niin [...] kyllähän sen huomaa, että nyt joku on. Ja sitten vasta kun mennään rauhallisempaan tilaan ja ruvetaan keskustelemaan, niin se jännitys tulee esille”. Lapsituntemusta pidettiin tärkeänä myös siinä, miten koulupuhe tuodaan esiopetuksen arjen tilanteisiin. Osalle esiopetusikäisistä koulusta puhuminen esiopetuksen arjessa näyttäytyi ahdistuneisuutena, josta haastateltava H1 kertoi seuraavasti:

Tietyt lapset saattaa ahdistua siitä, että koulusta puhutaan liikaa. Täytyy olla tosi hyvä lapsituntemus, että kuinka paljon siitä koulun alusta puhutaan koko ryhmän kesken. Siellä saattaa olla joukossa sellaisia, jotka kyllä tietää, että koulu alkaa, mutta eivät kestä sitä, että siitä vatvotaan jo kauan aikaisemmin.

Myös haastateltava H5 toi esiin, miten: ”Ei kaikki [lapset] halua puhua siitä [jännityksestä] vaikka aamupiirissä, missä siihen annetaan mahdollisuus”. Hän korosti sopivan tilanteen löytämistä keskustelulle esimerkiksi leikin ohella.

5 Pohdinta

5.1 Tulosten pohdinta

Tuloksista voidaan nähdä vuorovaikutuksen merkitys esiopetuksen arjessa. Epätietoisuus kouluun liittyen, kuten fyysiseen ympäristöön ja käytäntöjen tuntemattomuuteen tulivat vahvasti esille tuloksissa. Lapsen ennakoinnin ja oivaltamisen tukeminen kouluun liittyen on todettu auttavan lasta siirtymän onnistumisessa (Corsaro & Molinari, 2000, s. 30). Tuloksista kävi ilmi, että esiopetusikäisille oli ominaista ennakoida koulusiirtymää keräämällä tietoa koulusta vuorovaikutuksessa esikoulun aikuisten kanssa. Tämä vuorovaikutus oli yleensä keskustelua ja kysymyksiä esiopetusikäisten ja esiopetuksen aikuisten välillä. Ranta (2021, s. 70) korosti, kuinka vahva suhde lapseen rakentui taidosta kohdata ja ymmärtää lasta, mikä näkyi myös vahvasti tuloksissa.

Sen perusteella, miten suuresti fyysisen kouluympäristön tuntemattomuus näkyi haastatteluissa, voidaan todeta tulevaan kouluun tutustumisen olevan tärkeä osa huolien ennaltaehkäisyä. Tutustumiskäyntien huomattiin myös siirtyvän herkästi esiopetusikäisten leikkeihin; eräs haastateltavista mainitsi esiopetusikäisten ottaneen vaikutteita tulevalta opettajaltaan ja näiden maneerien siirtyneen leikkeihin. Tässä toteutui Vygotskin (1978) ajatus, jonka mukaan lapsi saattaa jäsentää tulevaa elämänvaihetta mielikuvien ja toiminnan kautta. Huomattavaa myös on, miten nopeasti lapset sisäistävät tiettyjä malleja yhden tutustumiskerran perusteella. Useammat tutustumiskäynnit mahdollistaisivat todenmukaisemman kuvan muodostamisen koulusta, jolloin huolet saattaisivat osoittautua tarpeettomiksi. Myös moniammatillista yhteistyötä voidaan pitää merkittävänä keinona ennaltaehkäistä huolia, jotka liittyvät vieraisiin aikuisiin ja koulun tuntemattomuuteen. Kouluun tutustuminen vaatiikin joustoa ja yhteistyöhalua sekä alkua- että esiopettajalta.

Intensiivinen yhteinen toiminta aikuisen ja lapsen välillä muuttaa muotoaan kouluun siirtyessä (Karila ym., 2013, s. 53). Esiopetusikäisille tämä merkitsi huolta siitä, onko koulussa tarpeeksi aikuisia auttamassa. Toisaalta esiopetusikäiset odottivat, että vaatimukset kuravaatteiden pukemisessa vähenevät ja koulumatkat sujuvat itsenäisemmin. Oman autonomian lisääntymisellä oli siis merkitystä esiopetusikäisille, mutta tuloksissa nähtiin myös toisenlaista ajattelua: eräs esiopetusikäisistä totesi opettajan auttavan koulussa

sukkalukon kanssa samalla tavalla kuin varhaiskasvatuksessa. Tästä voidaan olettaa, että koulussa lisääntyvä autonomisuus ja lisääntyvät vaatimukset omatoimisuudessa saattavat osalle lapsista tulla yllätyksenä. Tämä tulos lisää kouluun valmistamisen ja siirtopalaverien merkitystä. Myös alkuopettajan on hyvä olla tietoinen, millaista tukea kukin tulevista, eri kehitysvaiheissa olevista 1. luokkalaisista tarvitsee erilaisissa tilanteissa.

Aikuisen ja lapsen välisen intensiivisen vuorovaikutuksen muuttuminen herättää myös kysymyksen, onko lapsilla koulun hektisessä arjessa tarpeeksi mahdollisuuksia ilmaista huoliaan. Huolia ja odotuksia tuli tulosten mukaan esiin usein varhaiskasvatuksen rauhallisemmissa hetkissä, kuten ruokailutilanteissa. Koulussa opettaja ei välttämättä ruokaile samalla tavalla oppilaidensa kanssa, joka olisi päivittäiselle kuulumisten vaihdolle suotuisa tilanne.

Lapsituntemus nousi yhdeksi tärkeäksi piirteeksi huolien tunnistamisessa ja käsittelyssä. Vauraan ja kollegoiden (2018, s. 79) mukaan varhaiset kokemukset lapsuudessa muovaavat kullekin yksilöllisen tavan lähestyä erilaisia tilanteita ja reagoida haasteisiin, mikä saattaa näkyä esimerkiksi mielikuvitusmaailmoihin pakenemisena tai vaihtoehtoisesti avoimena ahdistuneisuutena. Yksilölliset reagoitavat ilmenivät myös haastatteluissa; osa esiopetusikäisistä koki ahdistusta koulun tullessa esiin esiopetuksen arjen puheessa ja osalla vetäytyvä käytös kertoi huolista kouluun liittyen. Koulupuhe esiopetuksessa ei siis suoraan vaikuta myönteisesti esiopetusikäisen käsitykseen koulumaailmasta. Huolien ja odotusten käsittely vaatii taitavaa lapsituntemusta ja pedagogista osaamista esiopetuksen aikuisilta.

Pedagogista osaamista vaati myös epäsuoran käytöksen kautta ilmentyneet huolet, joka oli tuloksien mukaan yleinen huolien ilmaisukeino esiopetusikäisille. Haastateltavat tunnistivat huolia esimerkiksi lasten mielialanvaihteluina, levottomuutena, tunnepurkauksina ja kehollisina reaktioina. Luokanopettajaopiskelijan näkökulmasta tämä tulos saa ajattelemaan, millaisena tällainen käytös nähdään koulukontekstissa. Usein oppilaiden tunnepurkaukset ja kärtyisyys mielletään ”huonoksi käytökseksi”, ja perimmäisen syyn selvittämisen sijaan seurauksena saattaa olla vain kielteinen tuntimerkintä. Varhaiskasvatuksessa nämä tilanteet selvitettiin yleensä kahdenkeskisenä keskusteluna, johon välttämättä koulussa ei aika ja yhden opettajan resurssit riitä.

Myös lasten itsesäätelytaidoilla saattoi olla merkitystä tuloksiin. Esiopetusikäisillä esiintyi yksilöllisiä eroja siinä, millä tavalla huolet ja odotukset tulivat esille esiopetuksen aikuisille. Lapsen vahvan itsesäätelyn nähtiin olevan yhteydessä turvallisempaan kiintymyssuhteeseen varhaiskasvatuksen aikuisiin (Veijalainen, 2021). Koulun ajoitus kytkeytyy ajankohtaan, jossa lapsen itsesäätelytaidot kehittyvät ja muotoutuvat merkittävästi. Tämä voi siis selittää sitä, kuinka paljon huolia ja odotuksia tuli varhaiskasvatuksen aikuisten tietoisuuteen, ja ketkä lapsista niitä nosti esille.

Aiemmat tutkimukset osoittivat sosiaalisten suhteiden merkityksen koulusiirtymässä, mikä näkyi myös tuloksissa. Koulussa odottavat ystävät ja vanhemmat sisarukset lisäsivät koulun odotusta, mutta huolta aiheutti myös varhaiskasvatukseen jäävät nuoremmat ystävät. Toimivilla vertaissuhteilla on todettu olevan positiivista vaikutusta esiopetuksen ja koulun väliseen nivelvaiheeseen (Soini ym., 2013, s. 7). Lisäksi vertaissuhteissa koetut kokemukset säätelevät kiinnittymistä kasvatusyhteisöön ja kasvuympäristöön (Soini ym., 2013, s. 9). Sosiaalisen verkoston voidaan katsoa olevan tärkeä elementti esiopetusikäisen elämässä.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus

Huomio tutkimuksen luotettavuudessa pidettiin yllä koko tutkimusprosessin ajan. Luotettavuutta vahvisti haastattelujen toteuttaminen lähihaastatteluina, jolloin tutkijan oli mahdollisimman helppo havaita epäröinnit ja kysymyksiin liittyvät epäselvyydet tarkkailemalla haastateltavan kehonkieltä ja ilmaisua. Yhtenä luotettavuuskriteerinä pidetäänkin sitä, että vastaaja ymmärtää esitetyt kysymykset (Cohen ym., 2007, s. 150). Kysymysten selkeys varmistettiin esitestaamalla haastattelurunko varhaiskasvatuksen opettajalla. Esitestaamalla pyrittiin vahvistamaan tutkimuksen luotettavuutta ja havaitsemaan muutoksia vaativat kysymykset. Esitestauksella varmistetaan myös kysymysten laatu, jotta ne vastaavat tutkimuksen tavoitteeseen ja ongelmanasetteluun (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 88).

Aineiston käsittelyn ja analyysin kulku on kuvattu mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi, mikä vahvistaa tutkimuksen rakennevalidiutta (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 189).

Teemoittelua havainnollistavat esimerkkitaulukot osoittavat, mihin haastatteluaineiston kohtiin analyysi perustuu. Näin lukijan on mahdollista arvioida analyysin etenemistä sekä sitä, miten aineistoa on hyödynnetty. Tämä tukee tutkimuksen reliabeliutta (Hirsjärvi & Hurme, 2010, s. 189).

Huomioon otettavaa kuitenkin on, että tutkimuksen osallistujina ovat esiopetuksessa työskentelevät aikuiset, eivät lapset itse. Tästä syystä on mahdollista, että osa haastatteluissa kuvatuista tilanteista on näkynyt eri tavalla esiopetuksen aikuisille, kuin miten esiopetusikäiset ovat asian kokeneet. Väärinkäsitykset huolien ja odotusten ilmaisujen tilanteissa ovat näin ollen mahdollisia.

Luotettavuutta olisi voinut vahvistaa yhdistämällä haastatteluaineistoon esiopetuksen aikuisten toteuttamaa havainnointia sekä suunnata esiopetusikäisille aiheeseen liittyviä keskusteluja ennen haastatteluja. Tällöin olisi ollut mahdollista trianguloida aineistoa ja tukea haastatteluissa esiin nousseita tulkintoja vielä konkreettisemmilla havainnoilla esiopetuksen arjesta. Trianguloinnilla tarkoitetaan kahden tai useamman tiedonkeruumenetelmän yhdistämistä ihmisten käyttäytymiseen liittyvässä tutkimuksessa luotettavamman lopputuloksen saamiseksi (Cohen ym., 2007, s. 141). Tässä tutkimuksessa haastattelut perustuivat esiopetuksen aikuisten muistiin ja aiempiin kokemuksiin, millä voi olla vaikutusta vastausten tarkkuuteen ja yksityiskohtaisuuteen. Suunniteltu esiopetusikäisten havainnointi olisi voinut täydentää muistinvaraista tietoa ja näin lisätä tutkimuksen validiteettia.

Tutkimuksen osallistujista neljä työskenteli saman varhaiskasvatusyksikön alaisuudessa, ja kaksi toisessa varhaiskasvatusyksikössä. Tämän vuoksi otantakoko jää melko suppeaksi, ja useamman eri varhaiskasvatusyksikön tutkiminen saattaisi tuoda esille erilaisia huolia ja odotuksia.

5.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Vahvemman luotettavuuden takaamiseksi aihetta olisi mielenkiintoista laajentaa suuntaamalla haastattelujen osallistujiksi esiopetusikäiset itse. Jatkotutkimuksessa olisi perusteltua hyödyntää monimenetelmällisiä lähestymistapoja, kuten lasten piirustusten analysointia, joiden avulla esiopetusikäisten kouluun liittyviä käsityksiä voitaisiin tarkastella heidän omasta näkökulmastaan. Mielenkiintoista olisi myös suorittaa tutkimus pitkittäistutkimuksena. Tutkimuksessa aineistoa kerättäisiin esiopetusikäisiltä heidän ollessa vielä esiopetuksessa, ja tämä toistettaisiin koulusiirtymän jälkeen.

Tulokset nostivat esiin isosisarukset yhtenä suurena odotuksena kouluun siirtymisessä. Tämän tuloksen pohjalta olisi mielenkiintoista vertailla koulusiirtymää lasten välillä sen pohjalta, odottaako koulussa isosisaruksia vai ei. Tutkimuksessa voisi esimerkiksi vertailla, lieventääkö isosisaruksien läsnäolo koulussa nivelvaiheen aiheuttamaa jännitystä verrattuna esiopetusikäisiin, joilla ei ole aiempia tuttavuuksia koulussa. Toinen mielenkiintoinen tulos siitä, että on lapsia, jotka eivät ole halukkaita koulusiirtymään olisi myös tärkeä aihe jatkettavaksi. Olisi merkityksellistä selvittää, ovatko jotkut lapsista alttiimpia koulusiirtymän vastustamiselle kuin toiset, ja millä keinoilla siirtymää voidaan heidän kohdallaan tukea.

Haastatteluista ilmeni varhaiskasvatusyksiköiden välillä eroja liittyen koulun tutustumiskäyntien määrään ja siirtopalaveriiniin. Niitä ei tässä tutkimuksessa tutkittu, mutta tulosten pohjalta kouluun tutustumista voidaan pitää lasten huolien kannalta merkityksellisenä. Tämän vuoksi yksi tutkimussuunta voisi olla erojen vertailu eri varhaiskasvatusyksiköiden ja koulujen välisessä yhteistyössä. Esiopetusikäiset pitivät myös tärkeänä vertaisryhmän säilymistä siirtymässä, joten tämän tutkimuksen tuloksia voisi verrata sellaisiin yksiköihin, joissa esiopetusryhmä hajoaa eri kouluihin.

Lähteet

- Brooker, L. (2008). *Supporting transitions in the early years* (1st ed.). Open University Press.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education: 6. ed* (6th Ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203029053>
- Corsaro, W. A., & Molinari, L. (2000). Priming Events and Italian Children's Transition from Preschool to Elementary School: Representations and Action. *Social Psychology Quarterly*, 63(1), 16–33. <https://doi.org/10.2307/2695878>
- Dal Forno, L. F., Bahia, S., & Veiga, F. H. (2015). Gifted amongst Preschool Children: An Analysis on How Teachers Recognize Giftedness. University of Lisbon.
- Erikson, E. H. (1973). *Childhood and society*. Harmondsworth: Penguin.
- Forss-Pennanen, P. (2006). *Uuden oppimista, kokeilua ja pohtimista : yhteisöllisiä ja yksilöllisiä oppimispolkuja esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä*. Jyväskylän yliopisto, Chydenius-instituutti.
- Goble, P., Eggum-Wilkens, N. D., Bryce, C. I., Foster, S. A. & Hanish, L. D. (2017). The transition from preschool to first grade: A transactional model of development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 49.
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2010). *Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hyvärinen, M., Suoninen, P., Ruusuvoori, J., & Aho, A. L. (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Iversen, S., Ellertsen, B., Jacobsen, S. R., Råheim, M., & Knivsberg, A.-M. (2006). *Developing a participatory multidisciplinary team approach to enhance the quality of school start*. *Action Research*, 4(3), 271–293. <https://doi.org/10.1177/1476750306066802>
- Juhila, K. (2021). *Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet*. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Kankaanranta, M. (1998). *Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta : portfoliot siltana päiväkodista kouluun*. Koulutuksen tutkimuslaitos.

- Karikoski, H. (2008). *Lapsen koulunaloittaminen ekologisena siirtymänä : vanhemmat informantteina lapsen siirtymisessä esiopetuksen kasvuympäristöistä perusopetuksen kasvuympäristöön*. Oulun yliopisto.
- Karila, K., Lipponen, L., & Pyhältö, K. (2013). *Päiväkodista peruskouluun : siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf
- Karila, K., & Rantavuori, L. (2014). Discourses at the boundary spaces: developing a fluent transition from preschool to school. *Early Years (London, England)*, 34(4), 377–391. <https://doi.org/10.1080/09575146.2014.967663>
- Koivunen, T., & Ylöstalo, H. (2017). Tutkimushaastattelu ruumiillisena kohtaamisena. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 25(3), 240–247. <https://journal.fi/janus/article/view/63092>
- Ladd, G. W., & Price, J. M. (1987). Predicting Children’s Social and School Adjustment Following the Transition from Preschool to Kindergarten. *Child Development*, 58(5), 1168–1189. <https://doi.org/10.2307/1130613>
- Laitinen, S. (2021). *Pienten lasten motivaatio*. PS-kustannus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-370-055-0>
- Lobe, B., Morgan, D. L., & Hoffman, K. (2022). A Systematic Comparison of In-Person and Video-Based Online Interviewing. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://doi.org/10.1177/16094069221127068>
- Marin, D. C., Bocoş, M., Mărginean, L.-C., & Şeulean, I.-L. (2021). Strategies to Facilitate the Transition of Preschoolers from Kindergarten to School. *Educatia* 21, 21, 168–174. <https://doi.org/10.24193/ed21.2021.21.17>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook* (2. ed.). Sage. <http://www.loc.gov/catdir/enhancements/fy0655/93041204-t.html>
- Nummenmaa, L. (2010). *Tunteiden psykologia*. Tammi.
- O’Toole, L., Hayes, N., & Mhathúna M., M. (2014). A Bio-ecological Perspective on Educational Transition. *Procedia-social and Behavioral Sciences* 140, 121–127.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Ranta, S. (2021). Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. *Kasvatus & Aika (Verkkolehti)*, 15(1).
<https://doi.org/10.33350/ka.101598>
- Rantavuori, L., Kupila, P., & Karila, K. (2017). *Relational expertise in preschool–school transition*. *Journal of Early Childhood Education Research*, 6(2), 230–248.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114080/67279>
- Ruusuvuori, J., Tiittula, L., & Aaltonen, T. (2005). *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino.
- Vauras, M., Salo, A.-E. , & Kajamies, A. (2018). Motivationaalisesti haavoittuvat lapset kasvun eri poluilla. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.), *Motivaatio ja oppiminen* (s. 77-99). PS-kustannus.
- Salmi, S., & Kumpulainen, K. (2019). Children’s experiencing of their transition from preschool to first grade: A visual narrative story. *Learning, Culture and Social Interaction*, 20, 58-67. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0a5b4c52-f053-42b8-bb13-b3b970d35a05/content>
- Schneider, A., & Kipp, K. H. (2015). *Professional growth through collaboration between kindergarten and elementary school teachers*. *Teaching and Teacher Education*, 52, 23–33. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2015.08.006>
- Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. (2013). Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhältö, (toim.), *Päiväkodista peruskouluun: Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. (Raportit ja selvitykset 2013:17)*. (s. 6–16). Opetushallitus.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-04-0011-8>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019*. www.tenk.fi
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
- Veijalainen, J. (2020). Lasten itsesäätely lasten kuvaamien hallintakeinojen ja tunneilmaisun näkökulmasta. *Kasvatus & Aika*. <https://doi.org/10.33350/ka.98386>

Williams, P. G., Lerner, M. A., Sells, J., Alderman, S. L., Hashikawa, A., Mendelsohn, A., McFadden, T., Navsaria, D., Peacock, G., Scholer, S., Takagishi, J., Vanderbilt, D., De Pinto, C. L., Attisha, E., Beers, N., Gibson, E., Gorski, P., Kjolhede, C., O'Leary, S. C., ... Weiss-Harrison, A. (2019). School Readiness. *Pediatrics (Evanston)*, *144*(2). <https://doi.org/10.1542/peds.2019-1766>

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

TAUSTATIEDOT

1. Millainen on koulutustaustasi?
2. Kuinka pitkään olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?
3. Kuinka monta vuotta sinulla on kokemusta esiopetusikäisistä lapsista?
4. Missä asemassa toimit tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa?

ESIKOULUIKÄISTEN LASTEN KOULUUN LIITTYVÄT KUVAUKSET

5. Mistä asioista lapset yleensä puhuvat, kun koulun aloitus tulee esille arjessa tai keskusteluissa?
6. Millaisia tunteita koulun aloitus herättää lapsissa?
7. Miten nämä tunteet ovat tulleet esille? (esim. lapsi on kertonut tai aikuinen havainnoinut)
8. Millaisia odotuksia esikoululaiset tuovat esille, kun koulun aloitus tulee puheeksi?
9. Millaisia huolia tai jännityksenaiheita lapset tuovat esille, kun koulun aloitus tulee puheeksi?
10. Miten lasten huolet ja odotukset näkyvät heidän leikeissään ja toiminnassaan?
11. Miten lasten huolet ja odotukset näkyvät heidän puheessaan?
12. Huomaatko lasten vertaavan itseään muihin koulun aloittajiin?
13. Millaisia eroja olet havainnut lasten välillä siinä, kuinka avoimesti he puhuvat huolistaan tai odotuksistaan?

AIKUISTEN TULKINTA

14. Millaisilla tavoilla esikoulussa tuetaan lasten koulun alkuun liittyvien huolien ja odotuksien käsittelyä?
15. Oletko huomannut, että lasten huolet ja odotukset muuttuisivat esikouluvuoden aikana? Jos kyllä, niin miten?
16. Miten tunnistat, että lapsella on huolia koulun alkamiseen liittyen, vaikka hän ei sanoisi niitä suoraan?
17. Onko mieleesi jäänyt jokin erityinen lapsen kommentti liittyen koulun aloitukseen?
18. Mitä ajattelet, mikä merkitys näillä lasten huolilla ja odotuksilla on kouluun sopeutumisen kannalta?

Liite 2. Tietosuojailmoitus

1 (2)

Tietosuojailmoitus

Tiedote tutkittaville koskien tutkimusta "Esikouluikäisten esille nostamia huolia tai odotuksia koulun aloitukseen liittyen"

Olet ottamassa osaa Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuslaitoksella toteutettavaan kandidaatin tutkielmaan. Tässä tietosuojaselosteessa esitetään, miten henkilötietojasi tullaan käsittelemään tutkimuksessa.

1. Rekisterin nimi	Esikoululaisten esille nostamia huolia tai odotuksia koulun aloitukseen liittyen
2. Rekisterinpitäjä	Julia Toivonen, Turun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, jptoiv@utu.fi
3. Vastuuhenkilön Yhteystiedot	Julia Toivonen, Turun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, jptoiv@utu.fi
4. Tietosuojavastaava	Julia Toivonen, Turun Yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta jptoiv@utu.fi
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Teen tutkimusta Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajan tutkinnossa suoritettavaan kandidaatin tutkielmaa varten.</p> <p>Tutkimuksen aiheena on saada selville varhaiskasvatuksen henkilökunnan kokemuksen perusteella esikouluikäisten lasten mahdollisia huolia tai odotuksia koulun aloitukseen liittyen.</p> <p>Kyseessä on laadullinen tutkimus. Tutkimus suoritetaan haastattelemalla varhaiskasvatuksen henkilökuntaa. Haastattelutilanteet äänitetään.</p> <p>Haastatteluja varten kerätään vain välttämättömät henkilötiedot. Henkilötietoja käytetään kuvaamaan osallistujajoukkoa ja haastatteluaajan sopimiseen.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on</p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>

6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	<p>Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja: Ammattinimike, sähköpostiosoite</p> <p>Haastattelun sisällössä käsitellään esiopetushenkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia lasten koulun aloitukseen liittyvistä huolista ja odotuksista.</p>
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	<p>Tietoja käsittelee tutkimuksen laatija Julia Toivonen.</p> <p>Pääsyoikeus henkilötietoihin on myös kandidaatin tutkielman ohjaajalla.</p> <p>Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.</p>
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	<p>Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.</p> <p>Tutkimukseen osallistuja hyväksyy, että hänen vastauksiaan voidaan mahdollisesti hyödyntää pro gradu- tutkielmassa.</p>
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	<p>Henkilötiedot tuhoetaan heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Muut aineistot tuhoetaan viisi vuotta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.</p>
10. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti. Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	<p>Tiedot kerätään suoraan osallistujilta suullisesti haastattelutilanteessa. Sähköpostiosoitteet saadaan haastattelukysymysten ja tutkimustiedotteen lähettämiseen, jotka pyydetään alustavan osallistumiskyselyn yhteydessä. Vastaaminen perustuu vapaaehtoisuuteen.</p>
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	<p>Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.</p>

Liite 3. Tutkimustiedote

Tervetuloa osallistumaan kandidaatin tutkielmani haastatteluun!

Tutkin esiopetusikäisillä lapsilla ilmeneviä huolia ja odotuksia liittyen koulun aloitukseen. Tutkimuksessa selvitetään, millaisia huolia ja odotuksia koulun aloitus herättää esiopetusikäisissä lapsissa. Lisäksi tutkitaan, miten ja millaisissa yhteyksissä huolet ja odotukset tulevat ilmi. Aihetta tutkitaan esiopetushenkilökunnan kokemuksen kautta, pitäen kuitenkin lapset tutkimuksen keskipisteenä.

Haastattelu on jaettu kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäisessä osiossa kysytään muutama taustoittava kysymys, toinen osa käsittelee lasten näkökulmaa huolista ja odotuksista ja kolmannen osan kysymyksissä keskitytään aikuisten tulkintaan. Haastattelun kesto kaiken kaikkiaan on noin 15-30min.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimus noudattaa Turun yliopiston tutkimuseettisiä ohjeita ja vastauksia käsitellään luottamuksellisesti. Haastateltavia ei voi tunnistaa annetuista vastauksista. Henkilötiedot tuhoetaan heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen, ja muut aineistot viisi vuotta opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Linkki tietosuojalomakkeeseen: <https://seafile.utu.fi/f/35ece48eed0b4f88895b/>

Kiitos osallistumisestanne!

Julia Toivonen